

КОМПАРАТИВІСТИЧНИЙ ДИСКУРС

УДК 82.091

Ольга Бігун

ЄВАНГЕЛЬСЬКИЙ ТОПОС ПОДВИЖНИЦТВА У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА Й АДАМА МІЦКЕВИЧА

Розглядається християнсько-антропологічний аспект топосу подвижництва у творах Т. Шевченка й А. Міцкевича. Аналізуються тлумачення зазначеної філософемі екзегетами богослов'я. Основна увага відведена інтерпретації смислового наповнення євангельського топосу у творчості українського та польського поетів.

Ключові слова: *топос, християнська антропологія, теологія, Т. Шевченко, А. Міцкевич.*

Біблійні мотиви були й залишаються невичерпним джерелом натхнення для багатьох митців різних епох. Серед розмаїття христологічних інтерпретацій вирізняють євангельські топоси, що знайшли своє втілення в книгах Нового Завіту. У літературознавстві, на думку В. Антофійчука, „дослідження процесів сюжетоскладання, соціально-ідеологічних факторів, які зумовили той чи той характер трансформації новозавітного матеріалу, явище не самодостатнє. Крім нових методик (герменевтики, психоаналізу, культурологічного аналізу), необхідне багатопланове осмислення морально-психологічних факторів, які зумовили особливості рецепції канону. Саме тому сучасна література, як правило, підходить диференційовано до використання євангельських структур” [3, с. 52]. Дослідження євангельських топосів у цій статті запропоновано у вимірі християнської антропології, спираючись на теологічні тлумачення екзегетів богослов'я. Мета статті – проаналізувати корелятивно-типологічні схожості поезії Т. Шевченка, й А. Міцкевича й тексту Нового Завіту, а також широту інтерпретаційного діапазона, форми та способи трансформації, подібності й відмінності тлумачення євангельських топосів у творчості українського й польського романтиків.

Після викривленого чи однобокого тлумачення біблійних мотивів у творчості Т. Шевченка в наукових колах продовжують з'являтися студії христологічного спрямування творчого доробку українського поета (Г. Грабович, О. Забужко, П. Іванишин, Є. Нахлік, Л. Плющ та ін.). Унаслідок міноритарного впливу атеїстичної ідеології в польському літературознавстві біблійна тематика творів А. Міцкевича не зазнавала таких різнополюсних трактувань. Спроби

християнсько-антропологічного тлумачення творчості польського митця відображені в розвідках Ю. Вавжинської, М. Гергелевича, З. Кепіньського, З. Стефановської, М. Яньон та ін. Однак зіставлення євангельської топіки Т. Шевченка й А. Міцкевича на основі християнсько-філософських розмислів заслуговують на окреме літературознавче дослідження, незначний обсяг якого в межах топосів розглядається у цій статті. За гносеологічний метод обрано христологічне тлумачення (екзегетику), герменевтичні підходи та топіко-риторичну інтерпретацію.

Художнє осмислення й канонізовання світовою духовною свідомістю онтологічних і аксіологічних моделей людського буття дозволяє виявити і розглянути численні типологічні збіги у функціонуванні топосів, зумовлених подібністю морально-психологічного аспекту духовного життя народу. Топіка подвижництва, трансформуючись у розгалужені метафоричні мотиви, доволі часто зустрічається в літературній спадщині людства від античності до сучасності. На нашу думку, доцільно розрізняти поняття топіки подвижництва, тобто групи топосів, які виростають із того самого образу, але послуговуються різними його конотаціями та культурними контекстами. Наприклад, топосом подвижництва у літературі забарвлені мотиви прометеїзму, профетизму, месіанізму, героїчна тематика, ідеї самопожертви заради високої мети, концепти аскетизму тощо. Під подвижництвом розуміємо не тільки чернече подвижництво, як це прийнято у релігійній традиції, але й наслідування людиною високих ідеалів Євангелія, прагнення до духовного вдосконалення, гартування волі. Стосовно подвижництва Василій Великий давав такі постанови: „Перемагай невидимих ворогів, протидій началам і владам (Еф. 6, 12), викоріни їх спочатку зі своєї душі, щоб не мали в ній жодного наділу. <...> Пам'ятай приклад Христа, Котрий заради тебе все це витерпів, знай, що задля Нього й ти мушиш пройти через це. У цьому буде твій здобуток, бо ти йдеш шляхом Царя-переможця, який прагне, щоб і ти розділив Його тріумф. Навіть, якщо доведеться тобі померти, то не подоланим, бо, до кінця зберігши в собі істину непохитною, а відвагу в боротьбі за істину нездоланною, ти отримаєш найславнішу перемогу” [6, с. 351].

Для виокремлення сталого мотиву євангельського наслідування жертвовного прикладу Ісуса Христа нами обрано поняття топосу, який, на думку Я. Абрамовської, сьогодні „модний, експансивний та дуже розхитаний значеннево” [1, с. 351]. Уведений Е. Р. Курціусом (див. [9]) з риторики до тезаурусу літературознавців термін „топос” проектує нову дослідницьку перспективу. Все ще викликаючи певні непорозуміння та незручності, він є плідним засобом для практики інтерпретації, особливо на перетині різних гуманітарних сфер, у нашому випадку – літератури, релігії та теософії. Для аналізу євангельських топосів у творах Т. Шевченка та А. Міцкевича послуговуватимосся поняттям поетичної топіки, базованої на специфічних метафоричних семантичних кодах.

Образ євангельського Христа, недосяжний для звичайної людини, що потребує завжди перебувати в стані „чистої душі”, „чистої совісті”, сприймається як приклад постійного морально-духовного вдосконалення за Божою наукою й безкорисливого добродійства за покликом душі. У Євангелії від Івана про Ісусове добровільне й свідоме подвижництво сказано: „Тому отець мене любить, бо я кладу моє життя, щоб знову його взяти. Ніхто не бере його від мене, я сам від себе кладу його” [11, с. 260]. Для подвижництва у вірі людині дається настанова – наслідування Христового вчення, укріплення власного духу чеснотами віри, надії, любові. Німецький учений Ансельм Грюн подвижництво Ісуса тлумачить як „посередництво нашого спасіння. Через піднесеного Господа нас торкається Відкуплення, звершене через Його життя і смерть” [7, с. 47]. Блаженний Августин описує подвижництво послідовників Христової віри так: „Вони (апостоли. – О. Б.) проповідували ім'я Христове там, де їх не тільки не підтримували, але й проклинали. Вони суворо дотримувались того, що чули від благого Вчителя і Володаря душ: „А хто зречеться Мене перед людьми, зречусь і Я того перед Отцем Моїм Небесним” (Мф. X, 33). Під прокляттями і лайкою у найважчий час гоніння і жорстокої страти, людська ненависть не втримала їх від проповіді спасіння” [2, с. 243]. Таким шляхом пішли новітні апостоли, натхненні прикладом Божого Сина, який перемиг гріх шляхом безцінної жертви, адже смисл євангельського подвижництва – це „наслідування Христа” – змагання до довершеності людської, тобто до Христа, „сина людського”, а значить до того, щоб з'єднати небо і землю, зцілити, з'єднати себе, свої душу й тіло; і духом, зерном Божим у собі, преобразити – через людинолюбство Христа й подвиг Боголюбства людини...” [12, с. 262].

Дослідники по-різному інтерпретують релігійну складову особистості й творчості Т. Шевченка. Євген Сверстюк, зокрема, говорить, що „Псалтир, найвеличнішу поетичну книгу тисячоліть, Тарас вивчив разом із церковнослов'янською мовою у сільського дяка” [13, с. 9]. „З Біблією, – зауважує Ю. Барабаш, – Шевченко не розлучався ніколи, багато писав на старозавітні теми, а на засланні на перший план у його лектурі виходить Новий Завіт” [4, с. 664]. Про неодноразове звертання до Святого Письма пише сам Шевченко у листі до княжни В. Репніної 1 січня 1850 року: „Єдинственная отрада моя в настоящее время – это Евангелие” [16, с. 50-51], бо саме християнські постулати стали для поета „залізними стовпами”, що підтримували його дух і сили на життєвих бездоріжжях, про що знаходимо запис у його щоденнику: „Религия христианская, как нежная мать, не отвергает даже и преступных детей своих, за всех молится и всех прощает” [15, с. 69]. У християнському вченні Т. Шевченко понад усе цінував земні гуманістичні вартості – правду, любов, мир, всепрощення, милосердя, піклування про суспільну справедливість, волю, про найбільш соціально й національно принижених.

Однак, попри розвідки дослідників-теологів щодо глибокого релігійного змісту творів Т. Шевченка (див. [14]), існують думки, що „обставини виховання й навчання часто не давали йому (Шевченкові. – О. Б.) змоги виходити за межі соціально-історичного контексту розуміння біблійних фактів та подій Спасіння. Структурою своїх знань Шевченко не зміг долучитися до теологічної традиції християнської Церкви. Але спонтанно (на рівні Об'явлення) йому дано було вербалізувати духовні істини” [18, с. 39-40]. Таку модель Шевченкового релігійного мислення В. Яременко тлумачить у руслі народної побожності простолюду („відхід від установленної офіційною Церквою релігійної практики, який зумовлений естетично-традиційними вподобаннями вірянина й не веде за собою зміни віросповідання за його основними параметрами (суть віровчення, основні догмати, обрядовість) і, що найголовніше, не протиставляється йому” [19, с. 91]).

У творчості Т. Шевченка знаходимо поетичний паралелізм топосу подвижництва, який супроводжує справи, вчинки, дії духовних персонажів Євангелій – Ісуса Христа, Діви Марії, св. Йосипа, апостолів, пророків. Берусь твердити, що звертаючись до образу Ісуса Христа, Шевченко не намагається створити окрему дійову особу (за винятком хіба що поеми „Марія”), скоріше згадування Божого Сина в творах пов'язане з емоційно забарвленим фокалізованим чинником. Наприклад, відомі шевченківські рядки з поезії „Сон (Гори мої високі)”: *„Наробив ти, Христе, лиха! / А переіначив / Людей божих?! Котилися / І наші козачі / Дурні голови за правду, / За віру Христову, / Упивались і чужої, / І своєї крові!.. / А получчали?.. ба де то! / Ще гіршими стали...”* [17, с. 210] демонструють, що Христове подвижництво викликає в поета емоційну оцінку: і гіркий жаль за безвинною жертвою, і наслідування козаками ідеї подвижництва заради волі України. Упадає в око перелічення споріднених понять „правда” та „віра Христова”, а між рядками читається ще й „воля”. Автор ніби проводить паралель між спокутною жертвою Христа і самовідданою боротьбою козаків, однак, на думку автора, обидві жертви виявились марними, бо не „переіначивши” людей, не прийнявши Христового вчення, не варто мислити про українське відродження „в сім'ї вольній новій”. У такий спосіб поет порушує проблему співіснування християнської свідомості та форм (насильницька та ненасильницька) національно-визвольних рухів.

Подвижництво, базоване на біблійному паралелізмі, у поезіях Шевченка зазнає різного роду модифікацій. У наведеному вище прикладі євангельський топос викликає суперечливі герменевтичні конотації: з одного боку, в поета виникають сумніви щодо потреби у стражданнях Божого Сина, приклад і заповіді якого не змінюють людей на краще, це ж стосується і життя козаків, принесених у жертву за волю своєї землі, що не змінюють ані самих людей (і „ворогів”, і своїх), ані становища країни. Тобто тематична варіативність

подвижництва наповнюється іронічно-драматичним пафосом та набуває сакральної/національно-житійної значеннєвості.

Торкаючись християнської топіки у творчому доробку Т. Шевченка, зупинимось на богоборчих мотивах його поезії, які одного часу було прийнято вважати проявами атеїзму. Подібна тематика докладно заналізована Є. Нахліком, який вирізняє з-поміж них дорікання Богові, „Всевидящому окові”, за „дивнії діла” Його, панування з Його волі „кругом неправди і неволі” на „праведній” землі, вираження амбівалентної віри-докори, несамовите насилання земної кари на „царів” і „царят”, підбурювання народу всупереч євангельським настановам, до насильницького утвердження серед людей заповідей Святого Письма, до помсти й кари гнобителям, звучали й вимоги до Бога покарати неправедних можновладців, царів-„псарів” [10, с. 43-44].

Вважаємо, що богоборчі ідеї було наслідком просвітницьких уявлень епохи Романтизму про Бога як про Холодний Розум. Але поряд у Шевченка завжди існувало богоствердження, базоване на романтичній чуттєвості та ірраціональній концепції історії, за якою Бог уявлявся Милосердям і Любов'ю. „У такий спосіб, – зауважує Ю. Вавжинська, – згідно із відродженим у романтизмі християнським провіденціалізмом, дійсність мала уявлятися як реалізація Божого плану подолання Зла Добром. Віра у Боже Провидіння дозволяла зберігати віру у провіденційний сенс зла як засобу навернення грішних людей на правильний шлях” [5, с. 10]. Тому бунтарські мотиви у романтичній літературі виникали скоріше як привід для того, щоб у процесі осягнення істини зникнути, звідси й мотиви смирення, самозречення, які звучать у Шевченкових поезіях закликом дослухатися до однієї з найважливіших Христових настанов: „А я кажу вам: любіть ворогів ваших і моліться за тих, що гонять вас; таким чином станете синами Отця вашого, що на небі, який велить своєму сонцю сходити на праведних і неправедних...” (Євангеліє від Матея) [11, с. 23] – у Шевченка: „Молітесь, братія! Молітесь / За ката лютого. Його / В своїх молитвах пом'яніте / <...> / Христові воїни святіє! / І без огня, і без ножа / Стратеги Божії воспрянуть. / І тьми, і тисячі поганих / Перед святими побіжать. / Молітесь братія! ” („Неофіти”) [17, с. 379].

Топос подвижництва частково поширюється на профетизм і прометеїзм у творчості Т. Шевченка (див. [5]), однак його євангельський відповідник, зберігаючи первісний смисл, стосується, зокрема, образів Ісуса Христа й Івана Предтечі („Путем терновим розійшлись / Обидва. Божії глаголи, / Святу правду на землі / І прорекли, і розп'ялись / За воленьку, святу волю!” („Марія”) [17, с. 419]), Богородиці, яка у поезіях слугує прикладом християнської звитяги й милосердя, супроводжуючи Свого Сина, а після розп'яття продовжує Його місію, проповідуючи серед послідовників: „І ти, великая в женах! / І їх унініє, і страх / Розвіяла, мов ту полову, / Своім святим огненным словом! / Ти дух святий свій пронесла / В їх

душі вбогії! Хвала! / І похвала тобі, Маріє!” [17, с. 420], апостола Петра, який благовістить „...слово нове / Любов, і правду, і добро, / Добро найкраще у світі / Та братолюбіє” („Неофіти”) [17, с. 375] і якого за проповідування цих благих істин „На хресті / Стремглав повісили святого / Того апостола Петра” („Неофіти”) [17, с. 376]. Духовно оновлений Алкід із Шевченкових „Неофітів” продовжує проповідувати замість розп’ятого апостола, і мати Алкідова, за аналізою П. Іванишина, „не зламана смертю сина, приймає християнство і продовжує справу неофітів, не боячись мученицької смерті” [8, с. 287]. Отже, у топосі подвижництва розрізняємо безпосередньо *євангельський топос* подвижництва та його різновиди: *євангельський топос алюзійних перегуків* й *метафоричний євангельський топос*, які зберігають свою сакральну-міфічну природу в процесі поетично-антропологічного переомислення.

Католицька традиція польського народу завжди поставала важливим чинником культурного та суспільного життя. Тому біблійний паралелізм творів польських романтиків сформувався передусім під виразним впливом постулатів Святого Письма. У паризьких лекціях А. Міцкевич обґрунтовує своє бачення християнських чеснот, особливо наголошуючи на виключних потребах польської спільноти, яка першою зі слов’ян „została przymuszona do poznania, że religia taka, jaką praktykowano w piarwotnych Kościoła i później w wiekach średnich, nie zaspokaja już uprawnionych potrzeb człowieka dzisiejszego. <...> Lud słowiański przyjął religię chreścijańską gromadnie; został do niej przygotowany długimi nieszczęściami. Pojął on miłość, rezygnację, poświęcenie, cały stał się mnichem z zakonów żebraczych. Posiada wszystkie cnoty właściwe mnichowi, a przecież nie uratowały go one ani od podboju obcego, ani od jarzma domowego. <...> Lud musi albo zginąć, albo pojąć i pełnić religię inaczej, niż to czynił dotąd. Musi w niej znaleźć nie tylko siłę znoszenia niesprawiedliwości, ale także moc bronięcia sprawiedliwości” [20, с. 462]. Варто зауважити, що Міцкевич зміщує акценти у сприйнятті образу Ісуса. Поет наголошує не на стражданнях Христа, а вивіщує Його подвижництво, проголошуючи „christianism tryumfujący”. Така інтерпретація постаті Спасителя видається Міцкевичу актуальною, бо для духовних засад польських визвольних змагань необхідна постать „Chrystusa zmartwychwstałego, Chrystusa przemienionego, zbrojnego we wszystkie znamiona potęgi, Chrystusa karzącego i nagradzającego, Chrystusa sądu ostatecznego, Apokalipsy i Michała Anioła” [20, с. 493-494].

Для світоглядних переконань Міцкевича характерне так зване „революційне християнство”, яке з погляду богослов’я видається абсурдним, оскільки концепція самовдосконалення, покори, ненасилля і любові („Не противтеся злону. Хто вдарить тебе в праву щоку, оберни до нього й другу” (Євангеліє від Матея 5-36), „Любіть ворогів своїх і моліться за тих, що гонять вас” (Євангеліє від Матея 5-44) [11, с. 26-27], не узгоджується із закликами до війни, крові, помсти, які можна віднайти у творах польського митця („Pieśń

*ma była już w grobie, już chłodna, – / Krew poczuła – spod zieme
wygląda – / I jak upiór powstaje krwi głodna: / I krwi żąda, krwi żąda, krwi
żąda. / Tak! zemsta, zemsta, zemsta na wroga, / Z Bogiem I choćby mimo
Boga!” („Dziady” cz. III) [21, с. 327], „Bo dzieło zniszczenia / W dobrej
sprawie jest święte, jak dzieło tworzenia; / Bog wyrekl słowo stań się, Bog i
zgiń wyrzecz. / Kiedy od ludzi wiara i wolność uciecze, / Kiedy ziemie
despotyzm i duma szalona / Obleją, jak Moscale redutę Orдона: / Karząc
plemię zwycięzców zbrodniami zature, / Bóg wysadzi tę ziemię...” („Reduta
Orдона”) [22, с. 101]. Однак для романтичного мислення польських
митців, а найбільше для Міцкевича, було характерним поєднання, ба
навіть ототожнення християнізму з месіянізмом, боротьбою,
визвольним рухом. З погляду богослов'я такі уявлення цілком
збігаються зі старозаповітною концепцією „око за око, зуб за зуб”.
Тому топос подвижництва у Міцкевича скоріше ототожнюється з
містичною покутою через жертвоприношення (покута кров'ю), з
активною самопожертвою борців за волю та незалежність.*

Після поразки Листопадового повстання у Міцкевича відбулася
певна зміна поглядів: поет шукав духовну опору „у християнському
світогляді і євангельський ідеал любови та згоди, повільного
нарощування внутрішніх, моральних передумов для гуманізації
соціальних і національних відносин, духове дозрівання людей до
проведення у майбутньому бажаних суспільних змін ставив вище над
постулатом революційного насильства та радикальних реформ...” [10,
с. 19]. Прикметно, що і Міцкевич, і Шевченко захоплювалися книгою
релігійно-філософських роздумів „Наслідування Христа” Томи
Кемпійського, яка була улюбленою для обох поетів і позначилася на
їхніх світоглядних орієнтаціях. Під впливом саме цієї книги, як
стверджує Є. Нахлік, А. Міцкевич створив цикл „Zdania i uwagi”,
складений із коротких афоризмів, максим, сентенцій, епіграм та
прислів'їв релігійно-моралістичного характеру, в яких сенс життя
полягає у прагненні людства до Бога, миру, вічності й радости, а
можливість досягнення цього поет вбачав у покорі, терпінні,
самозреченні й резигнації [10, с. 20]. Зауважимо, що в Міцкевича
євангельський топос подвижництва має дві складові: подвижництво
окремої людини, її намагання дотримуватися християнських
принципів любові й смирення та подвижництво, наближене до
месіянізму чи профетизму, в основі якого – утвердження
християнських цінностей шляхом збройної боротьби, шляхом
революції. Тобто *євангельський топос подвижництва* у Міцкевича
має два знаменники – *індивідуальний* та *суспільний*, маємо на увазі
розрізнення топіки духовного поступу окремої особистості та топіки
християнських ідеалів як норми міжлюдських і міжнаціональних
відносин.

Під подвижництвом у релігійній традиції насамперед розуміють
чернецтво. Прикметно, що образи ченців ремінісцентно з'являються у
творах і Т. Шевченка, і А. Міцкевича, однак отримують різне
авторське трактування. В українського поета чернецтво розглядається

як шлях покути за здійснені гріхи, як відкуплення, яке обирають персонажі для духовного переродження. У поемі „Княжна” головна героїня після згвалтування приймає монаший постриг, щоб не тільки очистити своє духовне єство після страшної наруги, але й „...покутовать / Гріхи на сім світі, / Гріхи батькові...” [17, с. 202]. У монастир приводить на старості літ життєва дорога Семена Палія з поеми „Чернець”. Після років, відданих на боротьбу за вільне життя, козак приймає рішення прийняти чин. Причому це рішення він приймає осмислено, сподіваючись звірити власне мірило правди й неправди з християнськими цінностями. Поет наказує своєму героєві дослухатись Божих настанов, а не власного серця: „Святе писаніє читай, / Читай, читай та слухай дзвона, / А серцеві не потурай. / Воно тебе в Сибір водило, / Воно тебе весь вік дурило” [17, с. 218]. У такий спосіб автор демонструє трансформацію світогляду: від утвердження справедливості насильницькими методами у національно-визвольній боротьбі – до чернецтва, до внутрішніх розмислів, до молитви: „І за Україну молитись / Старий чернець пошкандибав” [17, с. 218]. Отже, топос подвижництва тут подано в еволюційному розрізі: від героїчних – до християнських мотивів. Зауважимо, що чернецтво у Шевченкових творах не завжди є виявом християнського священного. У поемі „Марія”, поезії „Гімн черничий” і т. п. образи ченців уособлюють релігійне лицемірство. Така ознака була характерною для розрізнення у сприйнятті Шевченка правдивої релігії й релігійності, яку В. Яременко інтерпретує як проблему обрядовості (див. [19]).

У Міцкевича чернецтво не втратило можливість досягнути „помисли” Божі, проникнути в суть речей. Наприклад, в історичній драмі „Конрад Валенрод” чернець-бернардинець Пйотр отримує дар пророцтва внаслідок палкої віри та покори, саме він у молитві пророкує Конраду роль провідника: „Synu Zbawicielu! / Skinieniem wszechmocnej ręki / Naznacz, kto z wielu / Najgodniejszy slynąć / Świętym znakiem Twojej męki, / Piotra mieczem hetmanić żołnierstwu Twej wiary / I przed oczyma pogaństwa rozwinąć / Królestwa Twego sztandary” [21, с. 79]. Як бачимо, Міцкевич подає образ чернецтва як церковно-релігійного чину, що внаслідок духовного подвижництва стає певним медіатором між людиною та Богом.

Підсумовуючи вищевикладене, зауважимо, що євангельський топос подвижництва виявляє кореляцію до Святого Писання та уяскравлює прихований сакральний сенс у творах Т. Шевченка й А. Міцкевича. Варіативність топосу подвижництва Шевченкових творів зосереджена на алюзійних перегуках та поетичних метафорах, наповнена іронічно-драматичним пафосом, з ознаками сакральної/національної значенневості. У творчості Міцкевича розрізняємо індивідуальну та суспільну складові топосу подвижництва, який виявляє себе у концепціях месіянізму чи профетизму, зосередженого на ідеї містичної покути через жертвоприношення.

1. *Абрамовська Я.* Топос і деякі спільні місця літературознавчих досліджень / Я. Абрамовська // Теорія літератури в Польщі. Антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ ст.; [упоряд. Б. Бакули, за заг. ред В. Моренця; пер. з польськ. С. Яковенка]. – К. : Вид. дім „Києво-Могилянська академія”, 2008. – С. 351-370.
2. *Августин Блаженний.* О граде Божиєм / Блаженный Августин. – Мн. : Харвест, М. : АСТ, 2000. – 1269 с. – (Классическая философская мысль).
3. *Антофійчук В.* Трансформація образу Іуди Іскаріота в українській літературі ХХ століття / В. Антофійчук // Слово і Час. – 2001. – № 2. – С.52-58.
4. *Барабаш Ю.* Вибрані студії. Сковорода. Гоголь. Шевченко / Юрій Барабаш; [передм. В. Панченка]. – К. : Вид. дім „Києво-Могилянська академія”. – 744 с.
5. *Вавжинська Ю.* Тарас Шевченко і польський романтизм (топіка і символіка профетизму, лицарства, тиранії) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.05 „Порівняльне літературознавство” / Ю.М. Вавжинська. – Київ, 2006. – 20 с.
6. *Василій Великий.* Морально-аскетичні твори / Василій Великий; [пер. з давньогрец. Л. Звонської]. – Львів: Свічадо, 2006. – 380 с. (Серія: Джерела Християнського Сходу).
7. *Грюн А.* Хрест / Ансельм Грюн. [пер. з нім. Н. Лозинської]. – Львів : Місіонер, 2007. – 112 с.
8. *Іванишин П.* Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко: [монографія] / Петро Васильович Іванишин. – К. : Академвидав, 2008. – 389 с.
9. *Курціус Е.Р.* Європейська література і латинське середньовіччя [пер. з нім. Анатолія Онишко]; / Е. Р. Курціус. – К. : Літопис, 2007. – 752 с.
10. *Нахлік Є.К.* Доля – Los – Судьба: Шевченко і польські та російські романтики: [монографія] / Євген Казимирович Нахлік. – Львів : Світ, 2003. – 568 с.
11. *Новий Завіт;* [з коментарем]. – Львів : Стрім, 1994. – 670 с.
12. *Плющ Л.* Екзод Тараса Шевченка: Навколо „Москалевої криниці”; [Дванадцять статтів : передм. Ю. Шевельова] / Леонід Плющ. – К. : Факт, 2001. – 384 с.
13. *Сверстюк Є.* Тарасові залізні стовпи: творчість Шевченка і християнська віра / Є. Сверстюк // Україна молода. – 2009. – № 44 (11 бер.) – С. 9.
14. *Шевченків М.* Бог суций у поезії Кобзаря: Про реальність Бога та Його місце в поезії Тараса Шевченка : [монографія] / Михайл Шевченків. – Зарваниця; Lublin; Тернопіль : Астон, 2008. – 166 с.
15. *Шевченко Т.* Повне зібрання творів : у 12 т. / Тарас Шевченко; [редкол.: М.Г. Жулинський та ін.]. – К. : Наук. думка, 2001. – Т. 5. – 2003. – 496 с.
16. *Шевченко Т.* Повне зібрання творів : у 12 т. / Тарас Шевченко; [редкол.: М.Г. Жулинський та ін.]. – К. : Наук. думка, 2001. – Т. 6. – 2003. – 632 с.
17. *Шевченко Т.* Кобзар / Тарас Шевченко; [післямова й біограф. довідки А. Рудзицького; примітки Є. Нахліка] – К. : Дух і літера – Оранта, 2009. – 551 с.

18. Яковина О. Благовіщення та образ Богородиці в церковній традиції і в поемі Тараса Шевченка „Марія” / О. Яковина // Слово і Час. – 2010. – № 3. – С. 39-46.
19. Яременко В. „Суєслови, лицеміри, Господом прокляті” (проблема обрядовості і народної побожності в контексті творчої спадщини Тараса Шевченка) / В. Яременко // Слово і Час. – 2009. – № 5. – С. 84-92.
20. Mickiewicz A. Dzieła. – Т. XI: Literatura słowiańska. Kurs trzeci i czwarty / A. Mickiewicz – Warszawa : S.W. „Czytelnik”, 1955. – 627 s.
21. Mickiewicz A. Poematy i dramaty / A. Mickiewicz – Kaunas : Państwowe wydawnictwo literatury pięknej litewskiej, 1956. – 574 s.
22. Mickiewicz A. Wieczór literacki / A. Mickiewicz – Warszawa : S.W. „Czytelnik”, 1955. – 539 s.

Аннотация

Рассматривается христианско-антропологический топос подвижничества в произведениях Т. Шевченка и А. Мицкевича. Анализируются трактовки указанной философии экзегетами богословия. Основное внимание уделяется интерпретации смыслового наполнения евангельского топоса в творчестве украинского и польского поэтов.

Ключевые слова: топос, христианская антропология, теология, Т. Шевченко, А. Мицкевич.

Anotacja

Biorąc pod uwagę chrześcijańsko-antropologiczny aspekt toposu ascezy w utworach T. Szewczenki i A. Mickiewicza, analizą się tłumaczenia zaznaczone filozofii interpretacji ekzegetami teologii. Główną uwagę zwraca się na interpretacji zawartości semantycznej mitów ewangelicznych w twórczości poetów ukraińskiego oraz polskiego.

Wyrazy kluczowe: topos, antropologia chrześcijańska, teologia, T. Szewczenko, A. Mickiewicz.

Summary

The article deals with Christian and anthropological aspect of courage commonplace in works by T. Shevchenko and A. Mitskiewicz. The philosophical interpretation by theological exegetes is analyzed. The main attention is paid to the interpretation of Gospel's commonplace filling in works by the Ukrainian and Polish writers.

Key words: commonplace, Christian anthropology, theology, T. Shevchenko, A. Mitskiewicz.

Стаття надійшла до редколегії 7.10.2010 р.